

Varhaiskasvatuksen sosionomi osana varhaiskasvatuksen työtiimiä

6.6.2022

Suomalaisessa varhaiskasvatuksessa on tapahtunut paljon uudistuksia viimeisen vuosikymmenen aikana niin hallintoalan muutoksen, varhaiskasvatuslain uudistuksen kuin Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden velvoittavuudenkin myötä. Yhtenä suurena uudistuksena on lisäksi uusi ammattinimike varhaiskasvatuksen sosionomi; varhaiskasvatuksen opettajan ja varhaiskasvatuksen sosionomin nimikkeet ja kelpoisuudet eriytyivät toisistaan vuoden 2018 lakiuudistuksen myötä (Alila, 2021).

Varhaiskasvatuksessa työskentelevä varhaiskasvatuksen sosionomi toimii moniammatillisessa työtiimissä yhdessä varhaiskasvatuksen opettajan ja varhaiskasvatuksen lastenhoitajan kanssa. Varhaiskasvatuslaki (504/2018) määrittelee jokaisen tehtävän kelpoisuusvaatimukset. Varhaiskasvatuslain mukaan varhaiskasvatuksen sosionomin tehtäviin kelpoisuusvaatimuksena on vähintään sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakopulututkinto, jotka sisältävät vähintään 60 opintopisteen laajuiset varhaiskasvatukseen ja sosiaalipedagogiikkaan suuntautuneet opinnot.

Varhaiskasvatuslain mukaan kelpoisuusvaatimukset täyttää myös sosionomin tutkinto, jota on täydennetty edellä mainituilla 60 opintopisteen laajuisilla opinnoilla. Varhaiskasvatuksen sosionomiopiskelija saa valmistuttuaan varhaiskasvatuksen sosionomin pätevyyden sekä sosionomi (AMK) pätevyyden. Sosionomikoulutus on laajuudeltaan 210 opintopistettä ja se suoritetaan yleensä kolmessa ja puolessa vuodessa. Koulutuksen sisältämä ja varhaiskasvatuslain (504/2018) edellyttämä varhaiskasvatuksen opintokokonaisuus koostuu Seinäjoen ammattikorkeakoulussa varhaiskasvatusopinnoista, varhaiskasvatuksessa suoritettavasta pitkästä pedagogisesta harjoittelusta sekä alaan liittyvästä opinnäytetyöstä. Varhaiskasvatuksen sosionomin osaaminen koostuu varhaiskasvatusopintojen lisäksi myös kaikesta muusta sosionomikoulutuksen tuottamasta osaamisesta.

Moniammatillinen työtiimi varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatustyö päiväkodeissa on moniammatillista ja työssä tarvitaan monenlaista, toisiaan täydentävää osaamista (Karila, Kosonen & Järvenkallas, 2017). Varhaiskasvatuksessa työskentelevän ammattihenkilöstön erilaisen osaamisen tunnistaminen on tärkeää, jotta henkilöstön osaaminen saadaan käyttöön (Nivala & Rönkkö, 2021). Toimivan yhteistyön pohjana on vastavuoroinen asiantuntijuuden kunnioittaminen, jossa tunnistetaan ja tunnustetaan sekä oma että muiden osaaminen (Nivala & Rönkkö, 2021).

Hyvässä työtiimissä jokainen tiimin jäsen voi kokea olevansa arvostettu ja tuntea saavansa tarvitsemaansa tukea sekä pystyvänsä hyödyntämään omia vahvuuksiaan. Relationaalisessa asiantuntijuudessa on kyse jokaisen työntekijän ymmärryksestä ja luottamuksesta omaan tietoonsa sekä siihen, että työntekijä osaa tunnistaa ja vastata toisten tarjoamaan tietoon. On tärkeää sekä oppia muilta että tuoda omaa osaamistaan muiden käyttöön. Jokainen työntekijä tarvitsee tukea sekä esihenkilöltään että työtovereiltaan oman asiantuntijuuden kehittymiseen. (Parrila & Mäntyjärvi, 2021.)

Varhaiskasvatuksen sosionomin osaaminen ja rooli ajankohtaisena aiheena

Varhaiskasvatuksen sosionomikoulutusta tarjoaa Suomessa yhteensä 20 ammattikorkeakoulua, joista kaksi on ruotsinkielistä (Töytäri, 2021). Varhaiskasvatuksen parissa työskentelevien sosionomien asiantuntijuus ja rooli osana päiväkodin työyhteisöä ovat herättäneet keskustelua ammattikorkeakoulujärjestelmän ja sosionomi (AMK) -tutkinnon luomisesta lähtien, jotka tapahtuivat 1990-luvulla (Nivala & Rönkkö, 2021). Tällä hetkellä vuoden 2018 varhaiskasvatuslain (504/2018) uudistusten myötä varhaiskasvatuksen sosionomin osaaminen, tehtäväkuva ja paikka varhaiskasvatuksen tiimissä ovat entistäkin ajankohtaisempia aiheita niin alalla jo olevien, alaa opiskelevien kuin alalle aikovien keskusteluissa.

Varhaiskasvatuksen sosionomin tehtävistä ei ole tehty yleistä valtakunnallista kuvausta (Yliniemi, 2020). Aiheen ympärillä käytävistä keskusteluista onkin voinut aistia myös jonkin verran huolta ja epätietoisuutta. Huoli ja epätietoisuus ovat ymmärrettäviä, koska kyseessä on uusi asia. Yksi epätietoisuutta lisäävä asia on myös se, että vaikka monissa kunnissa ja kaupungeissa on jo luotu varhaiskasvatuksen sosionomin tehtäväkuvaus, monin paikoin se vielä puuttuu. Ensimmäiset varhaiskasvatuksen sosionomit ovat jo valmistuneet ammattikorkeakouluista ja etsivät paikkaansa kentällä.

Varhaiskasvatuksen sosionomin osaamisen kuvaus opetus- ja kulttuuriministeriön

julkaisuissa

Varhaiskasvatuslaki (504/2018) määrittelee kunkin varhaiskasvatuksen ammattilaisen kelpoisuusvaatimukset, mutta työn sisältöä tai tehtäväkuvaa laki ei määritä. Ennen vuoden 2018 varhaiskasvatuslakiuudistusta Opetus- ja kulttuuriministeriö julkaisi Varhaiskasvatuksen kehittämisen tiekartan vuosille 2017-2030 (Karila, Kosonen & Järvenkallas, 2017), jossa yhtenä keskeisenä selvityksen kohteena on varhaiskasvatuksessa tarvittavan osaamisen kartoittaminen, varhaiskasvatuksen koulutusten kehittämistarpeet sekä päiväkodin henkilöstörakenne.

Varhaiskasvatustyössä lasten kasvatus, opetus ja hoito nivoutuvat kiinteästi toisiinsa (Karila, Kosonen & Järvenkallas, 2017). Varhaiskasvatuksen kehittämisen tiekartan mukaan varhaiskasvatuksen sosionomi osallistuu päiväkodin lapsiryhmässä lasten hoitoon, kasvatukseen ja opetukseen. Päiväkodin lapsiryhmissä tapahtuva tiimityö tulee tiekartassa esiin esimerkiksi kohdassa, jossa kerrotaan varhaiskasvatuksen sosionomin osallistuvan yhdessä varhaiskasvatuksen opettajan kanssa lapsiryhmän toiminnan kehittämiseen ja arviointiin. Tiekartta listasi varhaiskasvatuksen sosionomin tehtäviin osallistumisen päiväkodin kasvatusyhteisön toimintakulttuurin arviointiin ja kehittämiseen. Tiekartta nosti varhaiskasvatuksen sosionomin vastuiksi moniammatillisen verkostoyhteistyön sosiaali- ja terveyspalveluiden ja erityispalveluiden kanssa erityisesti yhteistyön liittyessä lapsen elämäntilanteeseen, tiiviin yhteistyön perheiden kanssa sekä palveluohjauksen.

Varhaiskasvatuksen koulutusten kehittämisfoorumi, joka toimi vuosina 2019-2020 (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2021), jatkoi Varhaiskasvatuksen kehittämisen tiekartan pohjustamaa työtä laatiakseen varhaiskasvatuksen koulutusten kehittämisehdotukset. Varhaiskasvatuksen koulutusten kehittämisfoorumin osaamisprofiilijaosto jäsensi varhaiskasvatuksessa tarvittavaa osaamista, jota eri koulutukset tuottavat. Varhaiskasvatuksessa tarvittava osaaminen on jaoteltu yhteisiin osaamiseen alueisiin ja eriytyneisiin osaamisprofiileihin. Varhaiskasvatuksen ammattilaisten yhteiset osaamisen alueet on puolestaan jaoteltu viiteen eri alueeseen, joita ovat eettinen osaaminen, toimintaympäristöön ja varhaiskasvatuksen perustehtäviin liittyvä osaaminen, varhaiskasvatuksen osaaminen, yhteistyöhön ja vuorovaikutukseen liittyvä osaaminen sekä jatkuvaan kehittämiseen liittyvä osaaminen. (Karila, 2021.)

Sekä varhaiskasvatuksen sosionomin että varhaiskasvatuksen opettajan eriytynyt osaaminen jakautuu varhaiskasvatuksen osaamiseen sekä verkosto-osaamiseen. Varhaiskasvatuksen sosionomin kohdalla eriytyneessä osaamispofiilissa tulee esiin esimerkiksi lasten ja perheiden hyvinvoinnin vahvistamisen teemat, lapsen osallisuuden ja osaamisen edistäminen varhaiskasvatuksen tavoitteellisessa pedagogisessa toiminnassa, sen suunnittelussa, arvioinnissa ja kehittämisessä sekä osallistavien ja yhteisöllisten pedagogisten menetelmien hallinta lapsiryhmän ohjauksessa ja perheiden kanssa tehtävässä yhteistyössä. Eriytynyttä osaamista on lisäksi uusimman tutkimustiedon ja tutkittujen menetelmien käyttäminen lapsiryhmän pedagogisen toiminnan ja perheiden kanssa tehtävän yhteistyön toteuttamisessa ja kehittämisessä. Ydinosaamiseen kuuluu myös sosiaali- ja terveyspalvelujärjestelmää koskeva osaaminen lapsiryhmään liittyvässä monialaisessa yhteistyössä sekä vastaaminen erityisesti perhetyön ja ehkäisevän lastensuojelutyön suunnittelusta, toteuttamisesta ja kehittämisestä. (Karila, 2021).

Varhaiskasvatuksen sosionomin osaaminen käyttöön työtiimeissä

Varhaiskasvatuksen sosionomi tuo varhaiskasvatuksen työtiimeihin asiantuntijuuttaan lapsen kokonaisvaltaisen kasvun ja hyvinvoinnin edistämisestä, perheiden kanssa työskentelystä, palvelujärjestelmä- ja verkostoyhteistyöosaamisesta. Varhaiskasvatuksen sosionomi omaa myös kriittistä yhteiskunnallista tietoisuutta lapsen kasvatuksen ja hyvinvoinnin kysymyksiin liittyen. (Nivala & Rönkkö, 2021.) Varhaiskasvatusopinnot tuottavat osaamista lisäksi muun muassa pedagogisen toiminnan suunnittelusta, toteuttamisesta, arvioimisesta ja kehittämisestä. Varhaiskasvatuksen sosionomi osaa sekä ohjata tavoitteellisesti varhaiskasvatuksen pienryhmätyöskentelyä että edistää yhteisöllisyyden toteutumista.

Sosionomitaustaiset varhaiskasvatuksen opettajat ovat olleet tärkeä osa varhaiskasvatuksen työtiimejä vuosikymmenien ajan. Lakiuudistuksen myötä uudet varhaiskasvatuksen sosionomit tulevat olemaan vähintäänkin yhtä tärkeässä roolissa. Lapsen kasvun, kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin edistämisen lisäksi on tärkeä huomioida varhaiskasvatuksessa lapsi osana perhettään. Varhaiskasvatuksen sosionomilla on osaamista ennalta ehkäisevästä työotteesta sekä vanhemmuuden tukemisesta.

Viime vuodet olemme taistelleet koronaa vastaan. Koronatilanne on näyttäytynyt monella tapaa päiväkotiarjessa ja lapsiperheissä. Koronatilanteen hieman helpotettua jokaista meitä on koskettanut Ukrainan tilanne, joka tulee väistämättä osaksi myös suomalaisen lapsen arkea. Uutisointi on tänä keväänä nostanut esiin myös tiukkenevan taloustilanteen, joka on vaikuttamassa lapsiperheisiin ja lasten arkeen. Tulevien vuosien aikana varhaiskasvatuksen sosionomi tulee vakiinnuttamaan paikkansa varhaiskasvatuksen työtiimeissä ja heidän monipuolinen osaamisensa otetaan käyttöön. Varhaiskasvatuksen sosionomin osaamista tarvitaan nyt ja tulevaisuudessa.

Virpi Nikkola
kasvatustieteen maisteri, lehtori
SeAMK

Artikkelin kirjoittaja opettaa SeAMKissa pääasiassa varhaiskasvatusta ja ohjaa varhaiskasvatusaiheisia opinnäytetöitä.
Kirjoittaja on julkaissut @SeAMK Verkkolehdessä samasta teemasta myös toiseen artikkelin, joka on luettavissa tästä linkistä: Varhaiskasvatus uudistusten keskellä

Lähteet:

Alila, K. (2021). Varhaiskasvatuksen muuttuneet tehtävät ja muuttunut ohjaus Suomessa. Teoksessa: Varhaiskasvatuksen koulutusten kehittämisohjelma 2021–2030. Varhaiskasvatuksen koulutusten kehittämisfoorumi. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2021:3, 34–43.

Karila, K. (2021). Varhaiskasvatuksen tutkintokoulutuksen tuottama osaaminen. Teoksessa: Varhaiskasvatuksen koulutusten kehittämisohjelma 2021–2030. Varhaiskasvatuksen koulutusten kehittämisfoorumi. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2021:3, 70–88.

Karila, K., Kosonen, T. & Järvenkallas, S. (2017). Varhaiskasvatuksen kehittämisen tiekartta vuosille 2017–2030. Suuntaviivat varhaiskasvatukseen osallistumisasteen nostamiseen sekä päiväkotien henkilöstön osaamisen, henkilöstörakenteen ja koulutuksen kehittämiseen. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:30.

Nivala, E. & Rönkkö, S. (2021). Varhaiskasvatuksen sosionomin asiantuntijuus ja sosiaalipedagoginen osaaminen. Teoksessa: E. Fonsén, M. Koivula, R. Korhonen & T. Ukkonen-Mikkola (toim.) Varhaiskasvatuksen asiantuntijat: Yhteistyössä eteenpäin. Tampere: Suomen varhaiskasvatus Ry, 127–146.

Opetus- ja kulttuuriministeriö (2021). Varhaiskasvatuksen koulutusten kehittämissuositukset. Varhaiskasvatuksen koulutusten kehittämisohjelma 2021-2030.

Parrila, S. & Mäntyjärvi, M. (2021). Jaettu pedagoginen johtajuus ja tiiminä kehittymisen avaintekijät. Teoksessa: E. Fonsén, M. Koivula, R. Korhonen & T. Ukkonen-Mikkola (toim.) Varhaiskasvatuksen asiantuntijat: Yhteistyössä eteenpäin. Suomen varhaiskasvatus Ry, 148–167.

Töytäri, A. (2021). Korkeakoulut. Teoksessa: Varhaiskasvatuksen koulutusten kehittämisohjelma 2021–2030. Varhaiskasvatuksen koulutusten kehittämisfoorumi. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2021:3, 44–48.

Varhaiskasvatuslaki 540/2018.

Yliniemi, R. (2020). Varhaiskasvatuksen sosionomin osaaminen ja työ päiväkodissa. Teoksessa: S. Himanen & H. Kukkonen (toim.) Huikea mahdollisuus varhaiskasvatuksessa: Sosionomiksi oppimista ja opinnollistamista mentorin tuella. Tampere: Tampereen ammattikorkeakoulu, 28–39.